

BOUWSTEEN voor de Zeeuwse Omgevingsvisie 2021

Hoofdonderwerp: **CIRCULAIRE ECONOMIE**

Opstellers: Experts van DOW, Provincie Zeeland

Meedenkers: Experts van Gemeente Goes, Gemeente Tholen, ZB, NSP

(NB Vanwege openbare publicatie zijn hier alleen de namen van de organisaties genoemd, niet de namen van de experts)

Huidige situatie

De Sustainable Development Goals (SDGs) of Duurzame Ontwikkelingsdoelen, de opvolgers van de millenniumdoelen, moeten een eind maken aan armoede, ongelijkheid en klimaatverandering in 2030.

Belangrijkste bronnen vermelden: Rapporten, websites, databases, namen experts.

Mondiaal
Sustainable Development goals (VN)

Nationaal
Nederland circulair in 2050

Grondstoffenakkoord

Interbestuurlijke programma (IBP)

Topsectorenbeleid

regionaal
Ambitie Duurzame Havens 2030

Roadmap SDR (Smart Delta Resources)
Coalitieakkoord 2019 – 2023

Economische agenda 2017-2021

Gebiedsagenda Zuidwestelijke Delta 2050

Biobased Delta

Symbioses for Growth

Nederland circulair is onze bijdrage aan duurzame ontwikkeling (SDG's)

- Nederland circulair in 2050
- 50% minder verbruik van primaire grondstoffen (mineraal, fossiel en metalen) in 2030
- Opstellen van 5 transitieagenda's voor de transformatie met prioriteit op de ketens/sectoren Biomassa en voedsel, kunststoffen, de maakindustrie, de bouw en consumptiegoederen

- Opstellen van de 5 transitieagenda's, met daarin:
- Ontwikkelrichtingen voor 2021, 2025, 2030, incl. analyse van potentieel aan zuiniger en slimmer grondstoffengebruik als basis voor onderstaande (deel)agenda's;
  - Actieagenda
  - Kennisagenda
  - Sociale agenda
  - Investeringsagenda

- Gezamenlijke regionale aanpak.
- Overheden stellen regionale circulaire economie strategie op.
- Afspraken over circulaire aanbesteden van gebouwen en infrastructuur
- Versterken kringloop landbouw
- Collegiaal bestuur zonder schotten.
- Aanjagen en faciliteren van regionale/lokale investeringen

De Zeeuwse vertaling om te komen tot een circulaire economie

Coalitieakkoord 2019 - 2023:
 "...moet er ook een **roadmap** worden opgesteld die op termijn tot een **volledig circulaire economie** leidt."

- Anderen helpen bij het benutten van circulaire kansen in de bouw, de grond-, weg- en waterbouw, de verblijfsrecreatie en de maintenance/industrie
- Benutten van kansen provinciale gebouwen
- Goede voorbeeld door provinciale inkoop en aanbesteding
- Versterken van kennisinfrastructuur door onderzoek duurzame circulaire verdienmodellen

- Bijdragen aan biobased innovations garden
- Stimuleren biobased bouwen en biobased infrastructuur
- Als organisatie biobased inkoop
- Stimuleren/ondersteunen innovatieve biobased MKB'ers
- Stimuleren Internationale biobased projecten
- Stimuleren bovenregionale ontwikkelingen via Stichting Biobased Delta

- Ondersteunen Smart Delta Resources en verbinden partijen
- Faciliteren aantrekken van nationale en Europese fondsen
- Lobbyen actief bij rijk en EU voor investeringen in buisleidingeninfrastructuur t.b.v uitwisseling energie en grondstoffen

Wat gaat goed

- Goed richtinggevend nationaal doel en kader via Grondstoffenakkoord
- Eerste circulaire projecten en successen zijn geboekt (o.a. circulair bouwen, MVI platform, CBCI, maintenance)
- Bestaande samenwerkingen in regio 'werken' (kennen elkaar, netwerk kent elkaar).

Voor Havens en Industrie:

- Afstemming en aandacht regionaal geborgd via spoor Circulair en biobased in gezamenlijke Ambitie Duurzame havens 2030 (PORTIZ, ZMf, ZSP en provincie)
- 'Circulaire' Voorbeeld projecten industriële symbiose voor energie intensieve partijen onder Smart Delta Resources (SDR) - o.a. Dow Yara H2 uitwisseling -
- Groot potentieel biobased ontwikkelingen via 1) Biobased Delta inspanningen én via 2) belangrijke landbouw en overslag capaciteiten.
- Sense of urgency al hoog vanuit regionale zoetwaterschaarste resulterend in water hergebruik en plannen voor Robuust watersysteem Zeeuws Vlaanderen (cross sectoraal)

Wat kan beter?

Industrie en havens

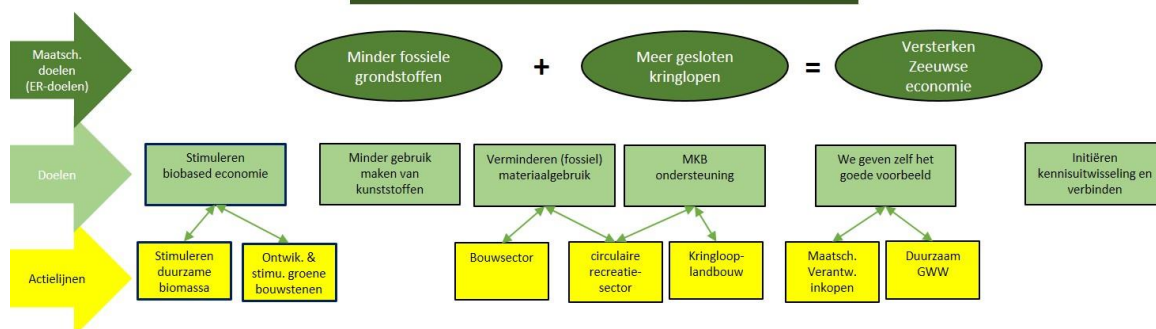
- Veelbelovend ontwikkelings- en projectwerk in de industriesector voor midden- en lange termijn, weinig realisaties voor de kortere termijn.
- KPI's benoemd voor industrie (Productie in 2030: biobased 15 %; post-use 5-10%). Maar voortgangsmeting, zicht op realisatie ontbreekt vooralsnog.
- Geen gestructureerd totaal 'provinciaal' overzicht en afstemming vraag en aanbod van belangrijke regionale reststromen
- Meer zoeken naar regionale capaciteit voor hoogwaardiger verwerking. 1) Veel verwerking van reststromen buiten de regio door beperkte regionale verwerkingscapaciteit 2) Bekijk wet- en regelgeving als het gaat om grensoverschrijdend vervoer;
- Het in beeld brengen van afvalstromen (Voor bedrijven / bedrijventerreinen; voor gebieden: gemeenten, provincie ZW Delta; binnen / tussen sectoren)

Sociaal

- Vergroten beschikbare middelen om bewustzijn en transities te ondersteunen zowel bij overheden, consumenten, bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties:
  - > Zeeland is dé CE/duurzame regio (koppelen aan educatie / imago).
  - > Op consumenten niveau nog veel 'bezit' i.p.v. gebruiken/delen, meer met meer i.p.v. meer met minder

<p>> ontbreken van kennis over CE - Plastic als trigger voor de CE?</p> <p>> kansen binnen opgaven / sectoren: CE in beleid: overheden <gemeentelijk én landelijk>, 'afval', inkoop, GWW, 'kringloop' landbouw en visserij, verblijfsrecreatie, steden, ZWDelta: 'van gebouw naar gebied', havens / industrie</p> <ul style="list-style-type: none"> • Maak werk met werk: Koppel aan 'klimaatopgave' (energietransitie, klimaatadaptatie) • Maak circulaire economie laagdrempelig, bijvoorbeeld door het zichtbaar te maken in de wijk via deelprojecten. <p>Bouwen en wonen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bouwbedrijven meer activeren te werken via circulaire principes • Projecten met de focus op repair en recycle worden ondersteund (koppeling met sociaal) <p>Landbouw en visserij</p> <ul style="list-style-type: none"> • Inzet op kringlooplandbouw, naast op sluiten kringlopen binnen de visserij keten. 	
<p>Trends & Ontwikkelingen</p> <p>Sociaal</p> <ul style="list-style-type: none"> - Circulaire economie wordt steeds vaker gezien als onderdeel van de uitdagingen rondom klimaat. CO₂ neutraal is voorwaarde voor circulariteit - Verandering in het ophalen en scheiden van afval (gemeenten, ZRD, OLAZ) - Deeleeconomie binnen wijken en dorpen (deelauto's, deelproducten) - Mondiale ontwikkelingen, de wereld wordt steeds kleiner (bijv. AliExpres) <p>Industrie en havens</p> <ul style="list-style-type: none"> - Uitbreiden/versterken van de groene kringloop <en daarmee de regionale identiteit en verbondenheid> - Gebruik van biobased grondstoffen - Toenemende aandacht voor 'natuurlijk kapitaal' en 'regionale kwaliteit' (wieren, wetlands, mosselen) - Samenwerking noodzakelijk ivm nieuwe verdienmodellen - Toenemende schaarste (zoet water, (fossiele) grondstoffen), zeldzame metalen) - Toenemende kracht IT en datamanagement; Blockchain initiatieven (bijv. grondstoffenpaspoort t.b.v. winning en onderhoud) <p>Landbouw en visserij</p> <ul style="list-style-type: none"> - Toenemende schaarste (zoetwater) - Toenemende aandacht voor 'natuurlijk kapitaal' (wieren, wetlands, mossels) - Meer gebruik van biobased materialen. Ontwikkeling en kans voor landbouw, bijv. kweken van olifantengras <p>Bouwen en wonen</p> <ul style="list-style-type: none"> - Toenemende schaarste van (grond)stoffen en materialen <ul style="list-style-type: none"> o Urban mining - Deeleeconomie - Veranderingen in het ophalen en scheiden van afval. Verschillen per gemeente (gemeenten, ZRD, OLAZ) 	<p>Belangrijkste bronnen vermelden: Rapporten, websites, databases, namen experts.</p> <p>Raad voor de Leefomgeving 'som der delen'</p> <p>Meerjarenplan Biobased Delta</p> <p>5 Transitiepaden CE (grondstoffenakkoord): biomassa en voedsel, kunststoffen, consumptiegoederen, maakindustrie, bouw.</p>
<p>Ambitie 2050</p> <p>“ In 2050 is de Zeeuwse economie vitaal op basis van hernieuwbare (groene) grondstoffen en hergebruik.</p>	

MISSIE: In 2050 is de Zeeuwse economie vitaal op basis van hernieuwbare (groen) grondstoffen en hergebruik materialen

Toelichting op ambitie

Méér gesloten met minder fossiel leidt tot een vitale economie (meer in evenwicht tussen de 3p's).

- 100% circulair in 2050
- Lokale koppelingen van bedrijven voor uitwisseling van grondstoffen op een hoger niveau (industriële symbiose; streven naar sluiten van kringlopen op regionale schaal juist / ook tussen sectoren i.c.m. hoogwaardige toepassing)
- Versterken samenwerken met Zeeuwse overheden naast regionale of landelijke partijen
- Zeeland als proeftuin voor circulaire toepassingen voor die sectoren waar we als Zeeland meerwaarde bieden en/of het verschil kunnen maken. Passend bij de Zeeuwse identiteit / onderscheidend vermogen.

Wat is in 2050 anders dan nu en wat is gelijk gebleven?

Anders:

- Productieproces (bijvoorbeeld modulair, biobased en herbruikbaar)
- Energievoorziening (zelfredzaamheid, kleinschaliger, buurtaccu's, meer lokale oplossingen)
- Gaat om een transitieopgave die door heel de samenleving loopt (maatschappelijk, sociaal, economisch etc.) en daardoor impact heeft op veel facetten van deze samenleving van zowel de systeemwereld als de leefwereld. Nieuwe ketensamenwerking en / of circulaire verdienmodellen verkennen
- Regelgeving (ook over de grens) stimuleert ambitie circulaire economie.
- Hergebruik van historische deposities: *'eerst kraan dichtzetten en daarna nadenken over het oude vuil'*

De uitdaging, een passende regionale circulaire economie strategie (een Zeeuwse roadmap).

- Hoe regionaal verbinden, verbreden en opschalen?
- Hoe invulling geven aan deze regionale transitieopgave?
- Welk model erkent de systeemkenmerken?

Organiseren van het programma (inrichten van het proces roadmap circulaire economie)

Het uitgangspunt voor de samenwerking van meerdere organisaties in Zeeland is gebaseerd op het organiseren van groepen geïnteresseerde partijen die een gezamenlijke behoefte of wens hebben. Het programma creëert geen nieuwe organisatiestructuur die 'probleemhouder' is. Het netwerkmodel brengt meerdere groepen of sectoren samen om gezamenlijk te werken aan een uitkomst/resultaat. Het programma ondersteunt en informeert partners, coalities, netwerken en bewegingen. Het programma richt zich op het ondersteunen van maatschappelijke opgaven en transitieopgaven. Concrete voorbeelden hoe we hiermee omgaan:

- Samenwerken met de ondernemers, overheid, onderwijs, maatschappelijke organisaties
- Inpassen in beleid
- Productieprocessen nieuw vormgeven
- Voorbeelden laten zien + zelf het goede voorbeeld geven 'practice what you preach'

Tussendoel voor 2030

<p>50% minder verbruik van primaire grondstoffen < in landelijke lijn> (voor biomassa en voedsel, kunststoffen, consumptiegoederen, maakindustrie, bouw). Monitoren en nulmeting is georganiseerd (programmatische aanpak)</p> <p><u>Industrie/havens:</u> In Ambitie duurzame havens 2030 staat max. 25 % reductie :</p> <ul style="list-style-type: none"> • KPI 5A Aandeel biobased productie 15 % in 2030 • KPI 5B Aandeel post-use gebaseerde productie 5-10% in 2030 	
<p>Uitvoering Partijen: Bedrijfsleven (mkb, industrie), onderwijsinstellingen, ngo's, inwoners en overheden en woningbouwverenigingen. Het in te zetten instrumentarium zal vorm en inhoud krijgen in het programma (roadmap CE).</p>	
<p>Raakvlak met andere onderwerpen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Regionale energiestrategie (RES) • Kernteam klimaatadaptatie Zeeland • Smart Delta Resources (SDR) • Ambitie Duurzame havens 2030 (Provincie/Portiz/North Sea Port/ZMf) • Maatschappelijk Verantwoord Inkopen • Biobased Delta • Gebiedsagenda Zuidwestelijke Delta 2050 (werkgroep CE met bestuurlijke opdracht) • Europese aanpak CE (MMiP's Meerjarige Missiegedreven innovatie Programma's) • Relatie met Europese subsidieprogramma's zoals Interreg en Regionale Innovatie Strategie (RIS) • Sustainable Development Goals (SDG's; meten van impact; initiatief UN) <p>Economische 'groei' modellen - donut economie; betekenis economie; economie van het geluk ; sociaal ondernemerschap – als middel om maatschappelijke vraagstukken 'op te lossen'</p> <ul style="list-style-type: none"> • 'Klimaatverandering' • Kringlooplandbouw • Economische ontwikkeling, innovatie en werkgelegenheid • Milieu en geluid • Wonen 	<p>RES Zeeland MVI 2016-2020</p>